

Marts-april 1842

FAKTA

Dato:
Marts-april 1842

Sidetal:
201, 202, 203, 204, 205, 206, 207,
208

Dagbogens placering:
Thorvaldsens Museums arkiv,
inspektørens skrin, nr. 1

Ophavsperson/nøgleperson:
Christine Stampe

Generelle kommentarer:
Dette dokument er en del af det
originale manuskript til Christine
Stampes erindringer om Thorvaldsen.
Afskriften af hele manuskriptet
omfatter i alt 60 dele. Denne del er nr.
40.
OBS Dokumentet er også udgivet i
Arkivet, Thorvaldsens Museum. Her
findes den senest opdaterede udgave.

Læs mere om nærværende online-
udgivelse i artiklen Manuskriptet til
Christine Stampes erindringer om
Thorvaldsen.

Omtalte personer:
H.W. Bissen
Johan Bravo
Alexandre Dumas d.æ.
J.V. Gertner
Constantin Hansen
Marie Høbye
Joseph Anton Koch
Ludwig 1.
Nils Gustav Palin
Elisa Paulsen
Fritz Paulsen
Otto Reedtz-Thott
Tommaso Saulini
Christian Stampe
Christine Stampe
Elise Stampe
Henrik Stampe
Jeanina Stampe
Bertel Thorvaldsen
Alessandro Torlonia
Johann Michael Wittmer

RESUMÉ

Christine Stampes manus til sine erindringer om Thorvaldsen. Dette er 40. del af i alt 60.

TRANSSKRIFTION

- 201 -

x¹ Palme Søndag² havde han været ganske Alene hjemme³ heele Formidagen, thi heele Byen var paa Peterskirken eller paa Pladsen⁴, og da jeg kom der fra gik jeg over at hente Thorv: men fandt Døren lukket, og alt hvad jeg ringede der kom ingen, denne Klokke havde jeg ladet sitte i Døren hidtil havde han ikke engang haft Een, (saa som jeg og fik en lille Kakkellovn opstillet, i en af hans Værelser der fra gik der lidt Varme i de andre Stuer, NB: det var om Morgenens tidlig, og det maatte forslaae for heele Dagen :) En ½ Time senere sendte jeg Pigen⁵ over, dog forgieves[,] ingen hørte, og Spisetid var det, nu kunde jeg ikke begribe hvor Thor var thi han havde ikke sagt at han gik bort, Konstnere, besøgte han ikke paa en Helligdag hvor man ikke fandt dem Hiem[me], nu gik vi hen for at see om han var hos Paulsens⁶, dog dem mødte vi kørende[.] Altsaa var han ikke der, nu vendte vi atter om til Ham ringede umaadelig, og saaledes sendte 10 gange Bud, til sist bleve vi Bange, og jeg var just ifærd med at sende Bud til Bissen⁷ om vi ikke skulde lade Brække op, hos ham, Historien med Svenskeren⁸ som fandtes ved høi lys dag drebt, havde giort os engstelige) jeg tænkte mig alt at samme Gavtyv, som man endnu ikke havde faaet fat, han, havde tænkt: ["]er jeg blevet narret derovre saa skal jeg hente erstatning her["] (han havde nemlig ikke fundet Grevens Pænge og altsaa intet faaet for sit Mord :) og nu da han vi[d]ste alle Menesker var til festen, var han ikke saa lett forstyret; jeg led gruelig af Angest ved disse leiligheder, Dog denne gang som tilforn, var det blind alarm; Thor havde haft af vandvare den innerste Dør lukket, saa han ikke kunde høre Klokken om saa meere da han efter at være staaet tidlig op, var faldet i en dyb Søvn; og blev meget forskrækket Ved at see, at Kl: var 6½. nu fik han en portion Skiend, men vi vare dog glade at der ingen Ulykke var skeet, og Maden smagte lige godt. ☒

Om postelionnen⁹ som kører hurtig[:] Een af De Historier som Thorv: ofte fortalte mig og som ret morede ham var om den Postillion som, Herren havde bedet for Gudskyld at køre meget Langsom med, da han ikke kunde taale at stødes, og som aldrig gav drikkepænge og paa den Maade altid kom meget rask af sted, Thi Postillionen Bandte og sagde det til den Næste: at han skulde køre rask til for Herren kunde ikke taale det, og han er en gierrig Hund som ingen Drikke pænge Giver osv ☒

- 202 -

I Paasken¹⁰, tog Thorvaldsen kuns deel i faae af feterne som fandt sted om Formidagen, hvor han gjerne sad hjemme og Arbeidede, deels paa de

første faae ting, jeg har nævnt, og senere paa et nyt Basrelief¹¹, men heele halve Dage, kunde han bruge til at gienemblade Bøger med Kaabere¹² i som vare komne medens han var borte de 3 Aar¹³ og ligeledes gamle sager, som han længe ikke havde seet, og han pakkede ogsaa flere ting ind, saasom Bøger, Mønter, og Pompejanske Vaser, og Kaaberplader, han lod og stikke en heel deel af de Tegninger¹⁴ som han havde bragt med fra Kiøbenhavn tegnet af Gertner¹⁵, og nu bragte man disse til at han skulde rette, og saa lade gjøre nye osv osv som alt gav ham meget at Bestille, med ordningen af det heele og han bladede mange Papirer igienem med min Hielp, og vi Brændte¹⁶ mange gamle Sager osv.

Den Aften den store Girandola¹⁷ var paa St Ang:¹⁸ Vare vi inviterede hos Thorlonia¹⁹ som til denne Leilighed haver bygget sig en Pragtfuld Leilighed, ved hans Theater²⁰, som vænder med en Side mod Tiberen og Engelsborg, der er en 10 à 12 Altaner, saa ledes at han kan placere der omtrent 200 Personer, paa denne Aften kan Thorlonia altsaa ikke have sit heele Bekiendskab, men saa bliver kuns les élus²¹, inviterede[.] man beskylder ham for at han især gaaer efter som de Fremmedes Creditiver paa ham ere store til, dog vi maatte væl takke hvort forhold til Thorv: at Stampe med fammille²² vare inbudne, kort her var een af Mærkværdighederne at vi saa Alexandre Dumas²³, en Høi Mand, med et temmelig Næger fisionomie²⁴, og stikkende Næsen meget Høi, desvære jeg talte ikke med ham, men jeg saa Thorv: talte med ham[.] hans Kone²⁵ var ret smuk skønt for fed man sagde hun havde været en Aktrise ☒ Paa engang kom Thorval: med en lille sort Mand under Armen hen til mig[.]

- 203 -

Denne sigende: [“]kiender De mig?["] efter et Øiebliks Betænkning, gienkiendte jeg den Scheff af fregatten X²⁶ som for et Aar siden havde været i Kiøbenhavn, paa Veien fra Sverg[ie], med en Sardinsk fregatt for at hente Kanoner, han var en Genueser²⁷, Vi havde været ombord paa hans Skib hos ham i Danmark Thorvaldsen, og jeg, og han havde vist os megen Høflighed osv ☒ Nu var han meget Glad Ved at gien see os; havde giort denne lille afstikker fra Neapel af allene for Girandolaens skyld, og reiste alt videre Næste Morgen[.] han vilde see at faae at vide Naar fregatten²⁸ kom til Livorno for at hente os (: som vi den gang meente vilde skee i July eller August, og vi havde talt noget om at reise med og han som skulde ligge i Genua, vilde da møde os til Afsked i Livorno, o s v o s v der blev intet værken af vores Reise her, eller hans komme der. ☒

- 204 -

Blandt andre kiedelige Historier, som Plagede Thorvaldsen, var ogsaa, en hvis Witmer²⁹, Svigersøn, af den Bekiendte Mahler Koch³⁰, denne havde plaget Thorv: med at købe et Stykke af ham som forestillede Esop ☒ Reciterende for Hyrderne³¹, samme Mahlerie havde Svigerfaderen hiulpet denne med, og Thor købte det for 30 Louisdor³², dog nu kommer der en Leilighed ved en Reisende hvor Witmer kan blive af med den, og han

beder Thorv: om han maae sælge det til den Anden, og gientage det samme for Thorv:, som jo blev i Rom, dette tillader Thorv: skønt ugierner da Koch midlertid døde³³ osv havde hiulpet dermed og Witmer der altid rettede sig meget efter og fik især gode Raad af, ved hans Compositioner osv: Nu fik Thor Brev³⁴ fra Bravo³⁵ her i Danmark før han sist reiste til Rom, hvor denne lader ham vide, at Witmer har Mahlet det stykke og om han tør betale ham for det, hvad han for langer ellers er der en Anden Liebhaber til det[,] derpaa svarer Thorv: Giennem Mig³⁶, at Bravo slet ikke maa betale Witmer før Thorv: har seet stykket, men dersom Witmer vil sælge Stykket til denne Liebhaber, saa maae han meget gierne, og nu hører vi intet til samme før længe efter vi ere komne til Rom, hvor samme Witmer beder mig at følge Thorv: til ham for nu var han snart ferdig med stykket han havde Mahlet til Thorv: det varede længe alt saa havde han væl solgt atter N 9 eller[?] ³⁷ var Historien usand de favorable[?] forlangte Pænge men endelig engang kom vi til W: og saa stykket, men det var ikke ferdig, og Thorv: gjorde Manden opmærksom paa adskilligt han ikke synes om[.]

- 205 -

Efter lang Tid kommer W: og spørger om han maa bringe Thor stykket, dog han vilde have 50 Loui. for det, hvor paa Thor siger han vil ikke give mere for det en[d] for det foregaaende, dog W. paastaaer, at dette er næsten et Quarteer³⁸ større, [“]ja det seer jeg nok men jeg har ikke sagt jeg vilde have det større, og det første gefaldt mig bedre,[”] nu siger W at dette var mahlt paa Bret³⁹ som var dyrere, og Thor Svarer at han holdt ikke af Bredt for die det var hændet ham at det revnede⁴⁰ osv og han vilde nu engang ikke give meere, saa maatte Witmer see at blive af med den hos hvem der vilde give mere for det, og derved blev det til Kongen af Bayren kom til Rom⁴¹, og nu kom W atter og bad Thor om han tillod at stykket blev bragt i hans Boelig for naar Kongen kom der, at han da kunde see det, og om Thorv: vilde anbefale det, dette skedte, og jeg selv, som just var nærværende, gjorde Kongen Opmærksom der paae, og bemærkede at samme Kunstner havde haabet at hans Majestæt ville købe det, dog efter at Kongen havde seet lidt paa det, sagde han: [“]Nein dies Kaufe ich nicht,[”] ✖ og da jeg fortalte W: det, bad han mig paa nye at overtale Thor. til at købe det, for 50 L., dog Thorv: sagde paa min Bemærkning at manden var trængende og han lige saa væl kunde give ham de 20 L meer, en[d] som saa mange andre Pænge han saaledes gav til fattige, men Thorv: sagde[: “]nei netop hans malhonette⁴² maneer at ville

- 206 -

tvinge mig dertil ved at gjøre det lidt større uden at spørge mig om jeg vil have det gjør at han skal see han ikke skal tvinge mig, og stykket gefalder mig ikke synderlig, saa jeg vil helst være frie for dette,[”] jeg fik nu et meget rørende Brev af Witmer hvor han lovede mig en Skitze han havde af Akropolis⁴³ dersom jeg kan overtale Thorv: hvor paa jeg svarede ham at

jeg vilde raade ham at tage tiltakke md de 30 L: dersom han ingen anden kjøber kunde faae . og han endelig vilde af med Billedet, thi jeg var ganske vis paa at Thorv: ikke gav meere derfor osv. ☒ nu kom han og fik sine 30 L: og Thor: Billedet men jeg ved bestemt at han til fleere gik og bagtaled Thorvaldsen, det vil Hansen⁴⁴ ogsaa erindre, og Thorv: fik det ogsaa at vide, og jeg husker saa godt at han i den Anledning sagde: at han fandt det saa lumpent, at man ikke turde byde hvad man vilde give (da det jo stod sælgeren frit for at beholde det naar det var for lidt) uden at de bagtalte Een, at ham Thor: var imellem skedt Bud paa nogle af sine Arbeider, som vare latterlige og hvorved han ikke ville have faaet Marmoren betalt, dog det var ikke faldet ham ind at fortælle det engang, endnu mindre at støde sig der over. ☒

for omtrent 40 Aar siden var der en Herre⁴⁵ som bestilte en Statye hos Thor, og der blev som sedvanlig skrevet Kontrakt sligt gjør man kuns en untagelse med hos førstelige Personer, som man anseer for ubrødelige i deres Ord, 200 Skudo⁴⁶ blev givet paa Haanden, for at bekoste Formningen og andre Udgifter der med forbunden, Marmor ikke at⁴⁷ nævne, som jo koster meget osv. ☒ og naar saadanne Unge herrer skulde glemme deres[.]⁴⁸

- 207 -

Medens vi vare i Rom, bestilte nogle rige frøkener fra Berlin⁴⁹ en heel deel sager i Couquille skaaret hos Saoline⁵⁰ og blandt andet Thors: Portrait, dog da samme frøkener mod slutningen nok havde spanderet fleere pænge en[d] de havde ventet, saa kom Saoline eengang 2 gang, og snart hed det ["]jeg skal vise det til min Broder, eller maaskee det er min Søster der har bestilt det,["] kort det kom tilbage og Manden sad med det, dog da Bestillingen var skeet giennem mig, saa sagde jeg til Saoline han uden videre skulde sende dem Regning, og sige jeg havde bestilt det for dem. Dog Manden, forsikkrede mig at det giordes ikke nødig, der kom Englændere nok, som vist heldere en[d] gierne vilde have det, og Næste dag kom ogsaa virkelig straks en Damme og købte det, og det var oven nævnte familie, hvor vi saa ofte vare, og de vare meget lykkelige ved at besidde det; Thor havde 2 a 3 gange sat for Saoline for at det ret skulde blive godt og jeg tvivler ikke paa at de Oprindelige Bestillere nu fortryder at de ikke tog det da de holdt meget af Thor: og nu ere blevet endnu rigere, ved en stor Arv ☒

Bestilling⁵¹, eller par hasard ikke være pr Cassa, saa har en Billet jeg gav, dog de 200 Daler, til erstatning osv. ☒ Dette skedte nu her, Krigen⁵² kom paa og Hr: T: havde væl ingen Pænge⁵³, og glemte at betale Statyen ☒ nu Da kommer Thor til Danmark og bevi[d]ste Hr: forlanger sine 200 Sk: tilbage betalt, paa en mindre høflig maade, Thor siger at Statyen staaer til Tieneste naar Pængene komme osv[.] Dog Herren svarer uartig hvor paa han faaer Sandheden at høre⁵⁴, og saa videre[.]

- 208 -

[siden er blank]

¹ Kryds. Dvs. indvisningstegn, der ikke synes at henvise til noget.

² Dvs. 20.3.1842.

Den første linje af denne side er egentlig skrevet i venstre margen på side 202 på den anden led:
"x Palme Søndag havde han været ganske Alene hjemme heele Formidagen, thi heele Byen var paa...".
Teksten fortsætter derefter på side 201 – stadig på den anden led:
"Peterskirken eller paa [...] og Maden smagte lige godt. ☒"

³ Dvs. i sin lejlighed i Casa Buti.

⁴ Dvs. Peterspladsen.

⁵ Antagelig kammerjomfruen Marie Høbye.

⁶ Dvs. Fritz og Elisa Paulsen.

⁷ Dvs. den danske billedhugger H.W. Bissen.

⁸ Dvs. historien om drabet på den svenske diplomat, ægyptolog og greve Nils Gustav Palin, jf. p. 191 i Christine Stampes manus.

⁹ Dvs. kusen på en postvogn eller diligence, se Ordbog over det danske Sprog.
Historien, der omtales i dette afsnit, er skrevet på den "rigtige" led på papiret. Stampe har indsat den her, en smule abrupt midt i den ellers nogenlunde fortløbende fortælling, tilsyneladende som en note til sig selv, så hun ikke glemte historien senere.

¹⁰ Dvs. påsken 1842, påskesøndag faldt 27.3.1842.

¹¹ Muligvis Den tolvårige Kristus i templet, A572.

¹² Dvs. bøger med billeder i kobberstik.
Flere af disse findes i dag bevaret i Thorvaldsens bogsamling.

¹³ Thorvaldsen forlod Rom 5.8.1838 og vendte atter tilbage 12.9.1841.

¹⁴ Antagelig Gertners tegninger af de værker, Thorvaldsen udførte i sin tid på Nysø. Iblandt tegningerne var formentlig Bertel Thorvaldsen med håbets gudinde, D361, Kristus velsigner børnene, D362, Barnets skytsengel, D363, Kristus i Emmaus, D364, Perseus og Andromeda, D365, Nyårets genius, D366, Vandringen til Golgatha, D367 og Indtoget i Jerusalem, D368. Tegningerne fungerede som forlæg for kobberstikkene i J.M. Thieles Bertel Thorvaldsen og hans værker (1850). Se også brev af februar-marts 1845 fra Christine Stampe til Jonas Collin, hvori baronessen udbeder sig netop disse tegninger, som hun ønskede, "at benytte til et Bestemt Øiemed." Stampe planlagde med al sandsynlighed at udgive sine erindringer om Thorvaldsen med illustrationer af de i manuskriptet omtalte værker og hun udbad sig måske tegningerne i dette bestemte øjemed. Se mere herom i referenceartiklen Manuskriptet til Christine Stampes erindringer om Thorvaldsen.

¹⁵ Dvs. den danske maler J.V. Gertner.

¹⁶ Som det indirekte fremgår, fandt denne afbrænding sted ultimo marts 1842 i billedhuggerens hjem i Rom.
Der var sandsynligvis tale om tegninger og breve, som af en eller anden grund blev fundet upassende at gemme.
Se evt. emneordet Censur.

¹⁷ Efter italiensk giràndola, dvs. fyrværkeri.

¹⁸ Dvs. Castel Sant'Angelo, Engelsborg, Roms fæstning, som oprindeligt blev bygget som mausoleum for den romerske kejser Hadrian.

¹⁹ Dvs. Thorvaldsens italienske bankier Alessandro Torlonia.

²⁰ Præcis hvilket teater og hvilken lejlighed, der er tale om, er p.t. ikke sikkert.
I Villa Torlonias have, ved Via Nomentana, findes der ganske vist et teater påbegyndt 1841, men først færdigbygget i 1874. Og det ligger så langt væk fra Engelsborg /Castel Sant'Angelo, at man ikke ville have kunnet nyde det omtalte fyrværkeri.
Ergo må der være tale om et andet teater, som lå tættere på Engelsborg, og som Torlonia havde ladet bygge.
En mulighed kunne dog være Palazzo Giraud-Torlonia, som ligger meget nær ved Engelsborg, men om der også fandtes et teater dér, er p.t. uvist.

²¹ Efter fransk les élus, dvs. de udvalgte, hvorunder baronesse Stampe altså kunne henregne sig selv.

²² Dvs. Henrik og Christine Stampe samt deres tre børn Christian, Jeanina og Elise Stampe, som var med på rejsen til Rom.

²³ Dvs. den franske forfatter Alexandre Dumas d.æ.

²⁴ Dvs. negerfysiognomi.

Dumas var mulat. Hans farmor var en sort, haitiansk kvinde, mens hans øvrige bedsteforældre var hvide franskmænd.

²⁵ Dvs. Ida Ferrier (1811-1859).

²⁶ Denne sardinske fregat og dens genovesiske chef er p.t. uidentificeret.

²⁷ Dvs. genoveser.

²⁸ Dvs. den danske fregat Thetis, som 2.10.1842 sejlede fra Livorno til København med Thorvaldsens værker og ejendele.
Se Hjemsendelse af Thorvaldsens kunst 1842.

²⁹ Dvs. den tyske maler Johann Michael Wittmer.

³⁰ Dvs. den tysk-østrigske maler, tegner og kobberstikker Joseph Anton Koch.

³¹ Dvs. Æsop fortæller folket sine fabler, B167.

³² Dvs. den franske, men internationalt gangbare guldmønt, Louis d'or. Se evt. referenceartiklen om datidens møntenheder.

³³ Joseph Anton Koch døde allerede 12.01.1839.

³⁴ Omtalte brev er ikke bevaret / p.t. ikke kendt. Se evt. referenceartikel om forsvundne breve.

³⁵ Dvs. den danske maler, konsul og etatsråd Johan Bravo.

³⁶ Det omtalte brev er heller ikke kendt p.t.

Christine Stampe konciperede Thorvaldsens brev til Johan Bravo, hvilket hun gjorde ved adskillige lejligheder.

Se evt. listen over Thorvaldsens koncipister i referenceartiklen herom.

³⁷ En del af teksten står som indskud oven over linjen, hvilket vanskeliggør tydningen af denne passage, og gør det usikkert, hvilken rækkefølge ordene skal læses i – som det fremgår.

³⁸ Et kvarter er en 1/4 alen eller 6 tommer = 15,7 cm.

Se evt. Mål og vægt.

³⁹ Dvs. på et bræt. Dette stemmer overens med den version af Æsop fortæller folket sine fabler, der til sidst endte i Thorvaldsens eje, som det fremgår nedenfor. Maleriet på træ er i dag på billedhuggerens museum, B167.

⁴⁰ Der er faktisk i dag en revne i maleriets trægrund.

⁴¹ Ultimo april 1842 ankom Ludwig 1. til Rom, hvor han boede i Villa Malta.

⁴² Efter fransk malhonnête, dvs. uærlig, uhæderlig.

⁴³ Sandsynligvis en tegning af Akropolis, som p.t. ikke er identificeret.

⁴⁴ Dvs. den danske maler Constantin Hansen.

⁴⁵ Dvs. den danske baron Otto Reedtz-Thott, som 1806 bestilte en marmorstatue af Hebe, jf. A37, som senere blev annulleret.

Se sagsfremstillingen i Otto Reedtz-Thotts bestilling 1806 af Hebe

⁴⁶ Dvs. den italienske møntenhed scudo.

⁴⁷ Følgende er skrevet i venstre margen på den anden led: "ikke at nævne, som jo koster meget osv. ✕ og naar saadanne Unge herrer skulde glemme deres"

⁴⁸ Teksten om Otto Reedtz-Thotts bestilling og afbestilling af Hebe-statuen fortsættes nederst på p. 207 med ordet "Bestilling..."

⁴⁹ Disse rige frøkener fra Berlin er p.t. uidentificeret.

⁵⁰ Dvs. den italienske gemmeskærer Tommaso Saulini, der bl.a. skar sine værker i konkylie.

⁵¹ Følgende er skrevet i venstre margen på den anden led: "Bestilling, eller par hasard ikke være pr Cassa, saa har en Billet jeg gav, dog de 200 Daler, til erstatning osv [...] Dog Herren svarer uartig hvor paa han faaer Sandheden at høre, og saa videre."

⁵² Dvs. Englandskrigene 1807-14.

⁵³ Otto Reedtz-Thott fik fra 1810 store økonomiske vanskeligheder.

Han annullerede derfor bestillingen af Hebe i 1812 og eftergav Thorvaldsen forskuddet, som rimeligt var i betragtning af de udgifter, billedhuggeren havde haft med at købe marmor og påbegynde arbejdet. Alt dette blev glemt og længe efter – i 1840 – rejste Reedtz-Thott krav om enten tilbagebetaling af forskuddet eller levering af Hebe. Han opnåede ingen af delene, herom se referenceartikel.

⁵⁴ Tonen i korrespondancen med Reedtz-Thott er meget skarp, og Stampe var involveret i sagen, da hun skrev brevene for Thorvaldsen – både som en sekretær og sikkert også som medforfatter. Se referenceartiklen om sagen.

KILDER TIL
DANSK
KUNSTHISTORIE

NY CARLSBERGFONDET

